

УДК 811.161.2'367.633

Лариса Колібаба

«ПРИЗАБУТІ» ПРИЙМЕННИКИ ТА СПОЛУЧНИКИ В МОВНІЙ ПРАКТИЦІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано прийменники та сполучники, актуалізовані в українській літературній мові з кінця 90-х рр. ХХ ст. Установлено функціонально-стильові сфери вживання цих граматичних одиниць у перші двоє десятиріч ХХІ ст., оцінено доцільність використання їх у мовній практиці.

Ключові слова: *прийменники, сполучники, публіцистичний стиль, науковий стиль, художній стиль.*

In the article the actualizational prepositions and conjunctions of Ukrainian literary language are analyzed. The functionally-stylistic spheres of the usage of this grammatical units in Ukrainian literary language of the first two decades of XXI century are determined, expedience of their usage at opinion of linguistic practice is appraised.

Keywords: *prepositions, conjunctions, publicistic style, scientific style, artistic style.*

З 90-х рр. ХХ ст. у зв'язку з демократизацією суспільства, настанням сприятливих обставин для відновлення органічних ознак української літературної мови до активного вжитку поступово почали повертатися слова, граматичні форми та синтаксичні конструкції, що були обмежені у використанні за радянського часу. У перші двоє десятиріч ХХІ ст. цей процес употужнився, унаслідок чого деякі питомі українські одиниці стали вживатися ще частіше, а інші – розширили сфери свого використання, проникнувши до різних функціональних стилів.

Серед граматичних одиниць актуалізації зазнали й службові слова – прийменники та сполучники. Одні мовці ними активно послуговуються, інші ж не завжди розуміють, що означають ці слова, хоч вони здавна вживані в українській мові. Нагадаємо «призабуті» українські прийменники та сполучники і окреслимо сфери найчастотнішого використання їх у сучасній мовній практиці.

По́при – прийменник, використовуваний нині переважно для передавання допустових відношень. Його синоніми – *незважаючи на, усупереч, наперекір* та ін. Зафіксований у «Словарі української мови» як виразник локативних («біля, коло, мимо») та соціативних («разом із») відношень [СУМ 1905 – 1907, III: 336], а в «Російсько-українському словнику» за ред. А. Кримського йому як українському відповідникові російського *несмотря на* надано статусу репрезентанта допустових відношень [РУС 1924 – 1933, II (3): 969]. У лексикографічних працях радянської доби цього прийменника або взагалі немає [РУС 1937; РУС 1948], або його вживання обмежено ремаркою «заст.» [РУС 1968 II: 134; СУМ 1970 – 1980, VII: 224], хоч ним широко послуговувалися радянські письменники. На початку ХХІ ст. прийменник *попри* активно використовують, крім художнього, також у публіцистичному та науковому стилях, пор.: *У середмісті столиці, попри стрілянину та намагання втекти, затримали банду* (телеканал «НТН», 26.03.2015); *Дорогий бензин попри дешеву нафту* (Українська правда, 10.02.2015); *Попри це комунікативна інтенція має чітку систему різнорівневих мовних одиниць, що увиразнюють і її категорійний статус* (С. Шабат-Савка). У словниках початку ХХІ ст. цей прийменник зафіксовано без будь-яких стилістичних обмежень [Бурячок 2000: 179; РУС 2006: 594; СУП 2007: 276; РУС 2008: 388; РУС 2011 – 2014, II: 541].

На кшталт, на штиб, на манір, на взір, на взірець – похідні прийменники, виразники порівняльних відношень, синоніми прийменника *на зразок*. Вони 'вказують на те, що хтось подібний до чогось, або щось подібне до чогось, наслідує когось, щось'. Із-поміж них на початку ХХІ ст. найвищою активністю та стилістичною нейтральністю вирізняється *на кшталт*, пор.: *Ситуація продемонструвала недолугість окремих аспектів конституційної реформи, що у свою чергу може з часом (4 – 7 років) привести до нових соціально-політичних катаклізмів на кшталт Помаранчевої революції* (Урядовий кур'єр, 15.12.2005); *«Кобзар» є свого роду релігійною книгою українців, чимось на кшталт українського Євангелія* (О. Ткаченко). Сполуку *на кшталт* без будь-яких

стилістичних обмежень зафіксовано ще в «Словарі української мови» [СУМ 1907 – 1909, II: 336] та деяких лексикографічних джерелах радянського періоду [РУС 1937: 533; УРС 1953, II: 424; СУМ 1970 – 1980, IV: 426]. У словниках новітньої доби цей похідний прийменник також подано як стилістично нейтральний [РУС 2006: 540; СУП 2007: 187; СУМ 2012: 485; РУС 2011 – 2014, II: 414].

На штиб належить до реєстру власне-прийменників, що зазнали «репресій» [Реєстр 2005: 376]. Це утворення зафіксовано в низці лексикографічних праць різних історичних періодів [СУМ 1907 – 1909, IV: 513; Іваницький, II: 35; РУС 1924 – 1933, III (1): 364; УРС 1953, VI: 526; СУМ 1970 – 1980, XI: 537; РУС 2006: 540; РУС 2011 – 2014, II: 414], проте переважно як прийменниково-відмінкову сполуку чи стійке сполучення слів. У згаданих словниках сферу використання похідної одиниці *на штиб* обмежено розмовним мовленням, хоч на початку ХХІ ст. спостерігаємо активізацію її вживання, крім художнього, також у публіцистичному та науковому стилях, пор.: *Юрій Винничук уже встиг стати чимось на штиб легенди* (Вільне Життя Плюс, 08.02.2013); *...сучасні мікрорайони на штиб вулиці Володимира Великого* (телеканал «СТБ», 13.05.2014); *...вирази на штиб* сервісне обслуговування, обмежені ліміти, комерційна торгівля, коньяк бренді й т.п. (В. Радчук).

Сполука *на манір*, на противагу сполуками *на киталт* і *на штиб*, у науковому стилі на початку ХХІ ст. трапляється рідко. Як виразник порівняльних відношень, вона, аналогічно до попередніх періодів розвитку української літературної мови, функціонує здебільшого в художній літературі, пор.: *Плахта – жіноче вбрання на манір спідниці* (Г. Квітка-Оснoв'яненко); *...[Оксен] кинув назад головою, розпростав руки, крикнув «асса» і став танцювати гопак на манір лезгинки...* (Г. Тютюнник); *Подарунки здебільшого дрібненькі, на манір гудзика – сувеніри називаються* (В. Нестайко). У сучасній публіцистиці «відродження» сполуки *на манір* ще тільки розпочинається, пор.: *Учителі згадують про те, що тут Андрій любив ходити на манір лікаря з кейсом і стетоскопом* (сайт «Відомості.ua», 24.11.2011); *Його* [Б. Мельничука]

новели – це частково зізнання *на манір* щоденника, частково розмірковування *на манір* статті, частково оповідь *на манір* притч (Т. Дігай). У тих лексикографічних джерелах радянської доби, які фіксують сполуку *на манір*, сферу її використання обмежено розмовним мовленням [РУС 1968, II: 651; СУМ 1970 – 1980, IV: 622]. У словниках новітнього періоду *на манір* покваліфіковано як розмовну [РУС 2006: 540; РУС 2011 – 2014, II: 242], рідковживану [Балабан 2007: 25] або стилістично нейтральну одиницю [СУП 2007: 187].

Засобами вираження порівняльних відношень «на зразок, як зразок кого-, чого-небудь», що поступово повертаються до вжитку, є також сполуки *на взір* та *на взірець*. Сполука *на взір* за походженням є давнішою, ніж *на взірець*. С. Караванський уважав її питомим українським зворотом і рекомендував для широкого використання [Караванський 2008: 64].

Стилістичне маркування сполуки *на взір* у лексикографічних джерелах відбито непослідовно. Її кваліфікують як анахронічне [Реєстр... : 376], рідковживане [СУМ 1970 – 1980, I: 346], народнорозмовне [СУМ 2012: 99] чи стилістично нейтральне [Іваницький, II: 35; РУС 1937: 533; РУС 2006: 206; РУС 2011 – 2014, II: 414] утворення.

Із двох сполук *на взір* і *на взірець* «Словарь української мови» фіксує лише першу, але з іншим значенням – ‘с виду, по зовнішньому виду, по наружності’ [СУМ 1907 – 1909, IV: 324]. Одиницю *на взірець* подано в «Російсько-українському словникові» за ред. А.Ю. Кримського [РУС 1924 – 1933, III (1): 30], у частині лексикографічних праць радянської доби [УРС, I: 129; СУМ 1970 – 1980, I: 346] та деяких новітніх словниках [СУМ 2012: 99].

На початку ХХІ ст. сполуки *на взір* та *на взірець* широко використовують у публіцистичному та науковому стилях, щоправда *на взір* у згаданих функціонально-стильових сферах дещо поступається своєю активністю перед *на взірець*, пор.: ...на основі багатющої джерельної бази й популярних у сучасній психології теорій *на взір* Карла Густаву Юнга та Еріка Фромма (Слово Просвіти, 27.03.2015); На Волині викрили фірму *на взірець* горезвісної «МММ» (сайт «Волинські новини», 25.05.2010); Робота рясніє вставними

конструкціями *на взірець* «на наш погляд», «на нашу думку» й ін. (М. Степаненко).

Ба навіть – градаційно-приєднувальний сполучник [Городенська 2010: 127; Весельська 2012: 132], утворений поєднанням одиничного сполучника *ба* і частки *навіть*. Це синонім сполучника *та навіть*, але «емоційно виразніший» за нього [Городенська 2005: 126], пор.: *Проте навіть найбільші бешкетники Тисової Рівні – діти – чомусь ніколи не наважувалися обдерти своїми колінами самий верх білого, завжди тремкого дерева, ба навіть не намагалися зачепитися за гілля, що звисало мало не до землі...* (М. Матіос); *На Запоріжжі живе справжня людина-магніт. Її тіло притягує всі навколишні предмети – металеві, дерев'яні, ба навіть скляні* (телеканал «СТБ», 30.08.2012); *Відтак вільномулярство – це справа громадянина, ба навіть усіх людей загалом* (незалежний культурологічний часопис «І», 2015, № 83).

Буцім, буцімто – порівняльні сполучники [Городенська 2007: 50, 54]. Їхні синоніми – *наче, неначе, мов, немов*. У мовній практиці ХХІ ст. *буцім* і *буцімто* активно використовують у художньому, розмовному й публіцистичному стилях. Проте в публіцистиці, на відміну від художньої літератури та розмовного мовлення, *буцім* і *буцімто* функціонують здебільшого не як порівняльні сполучники, а як сполучні засоби, що поєднують підрядну з'ясувальну частину об'єктної семантики з опорним дієсловом (субстантивом чи співвідносними займенниковими словами *те, такий, така, таке, такі, так*) головної частини складнопідрядного речення, пор.: *На форумі йшлося про те, буцім до Землі наближається гігантський астероїд* (Україна молода, 07.06.2006); *До міліції прийшов чоловік, котрий зізнався, буцімто стріляв у нардепа* (інформаційний портал «Про Волинь», 06.03.2012) та ін. У лексикографічних джерелах ХХІ ст., аналогічно до словників 30-х років ХХ ст., сполучники *буцім* і *буцімто* марковано як розмовні одиниці [СУМ 2010, I: 81; СУМ 2012: 81; Ніковський: 55; Ізюмов 1930: 49].

Одначе – протиставний сполучник, який разом зі сполучником *проте* потіснив у вжитку сполучник *однак*,

що спричинено намаганням «дистанціюватися від спільнозвучного сполучника російської мови *однако*» [Городенська 2005: 8]. Його широко використовують у публіцистичних, наукових та художніх текстах, яким він надає «стилістичного відтінку розмовності» [Завальнюк 2009: 229], пор.: *Скоро ми розминулись, я крокував далі яскраво освітленим тротуаром уздовж набережного шосе, **одначе** не почуваяся у безпеці* (М. Кідрук); *Менш поширені в текстах офіційно-ділового стилю займенники, **одначе** й вони мають свої особливості функціонування в цьому різновиді українського мовлення* (С. Вербич); *Він [Андрій] прикрив руками голову наляканого сіренького собачати, **одначе** те вишкірило зуби і запручалось* (Полювання та риболовля, 2003).

Позаяк – причиновий сполучник [Городенська 2010: 191], синонім сполучників *тому що*, *оскільки*, *через те що*. Функціонує в українській літературній мові вже не менше ста років [Пилинський 1983: 8]. Крім І. Франка, В. Стефаніка, М. Коцюбинського, В. Самійленка, його наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. досить широко вживали також М. Старицький, О. Пчілка, М. Драгоманов, М. Лисенко, причому як «цілком нейтральне літературне слово» не тільки в художньому стилі, а й у публіцистиці та в епістолярному стилі [Там само]. Після 30-х рр. ХХ ст. частота вживання його в мові загалом майже не зменшилася, але «сфера застосування в писемній мові звузилася майже до одного художнього стилю» [Там само], а в усному розмовному мовленні сполучник *позаяк* вживали вже не як нейтральне, а, як і в художніх текстах, стилістично марковане слово – жартівливе або й з виразною іронією чи взагалі для негативної характеристики персонажів.

У перші двоє десятиріч ХХІ ст. сполучник *позаяк* розширив сфери свого застосування: він став звичним і в публіцистичних, і в наукових текстах, і навіть у розмовному літературному мовленні, унаслідок чого спостерігаємо послаблення чи повну втрату його стилістичного навантаження і поступове повернення функції нейтрального міжстильового сполучного засобу, пор.: *Серед пріоритетів Національної експертної комісії – удосконалення нормативно-правової бази, **позаяк** у чинному законі багато недоліків* (Віче,

2010, № 13); *Болларди на Андріївському узвозі не вмикають, **позаяк** місто не приймає їх у комунальну власність* (телеканал «112 Україна», 18.04.2016); *За ієрархією форм вираження об'єктного значення центральне місце в синтаксичній системі української мови посідає знахідний відмінок, який є спеціалізованим виразником прямого об'єкта, **позаяк** реалізує всі типи об'єктних синтаксем...* (С. Різник).

Себто, цебто – пояснювально-ототожнювальні сполучники [Городенська 2007: 207, 258], синоніми сполучника *тобто*. За радянського часу їх переважно зараховували до застарілих [СУМ 1970 – 1980, IX: 109, 199]. Ці сполучники були поширені в українській художній, науковій та конфесійній мові.

У перші двоє десятиріч ХХІ ст. сполучники *себто* та *цебто* активно вживані в різних функціональних стилях – художньому, публіцистичному, науковому, конфесійному та епістолярному. Напр.: *Не встигли ми сховатися у тінь, як Ганнусі заманулося визначити переможця, **себто** того, хто впіймав найбільше жуків* (В. Рутківський); *...якщо поцікавитися статистикою притягнення до юридичної відповідальності за порушення права інтелектуальної власності, **себто** за плагіат, то можемо розчаруватися, наскільки безсилою є Феміда* (Дзеркало тижня, 19.02.2016); *Пізніше ми попрямували до Харкова, **цебто** на схід України* («Українська літературна газета», 08.07.2014); *У пізнішому поетичному творі образ є не більше як засіб створення (усвідомлення) значення, ...**цебто** такий, що в цілому має лише інакомовний зміст* (С. Росовецький).

Сиріч – пояснювально-ототожнювальний сполучник церковнослов'янського походження [Городенська 2010: 194; 2014: 43], синонім сполучників *тобто, або*. У «Словнику української мови» в 11 т. його марковано як застарілий [СУМ 1970 – 1980, IX: 199]. На початку ХХІ ст. цей сполучник, як і раніше, використовують здебільшого для передавання відношення тотожності з іронічним відтінком, пор.: *Окрилений таким успіхом, Калінін вирішив присутньо розширити площі під виноградниками, засадити південні схили колишнього русла Дніпра новими сортами, і не з Молдавії, не з Криму –*

а із Закарпаття, де наразі проведено «п'ятий фестиваль», сиріч дегустацію тамтешніх вин (М. Братан); На ганку гурт журналістів, яких запросив на день відкритих дверей, сиріч на екскурсію, секретаріат Президента... (Україна молода, 13.06.2007). Проте в новітній період спостерігаємо тенденцію до вживання сполучника *сиріч* також як стилістично нейтрального, пор.: – *Пані Ірино, ви знали Лео Дана, сиріч Леоніда Дуніна, ще з війни?* (Н. Тисовська).

Отже, усі проаналізовані «призабуті» прийменники і сполучники – це питомі українські одиниці, що внаслідок суспільно-політичних умов у 40 – 80-х рр. ХХ ст. опинилися на периферії мовного вжитку. Повернення їх до активного використання розпочалося з 90-х рр. ХХ ст. У перші дві десятиріч ХХІ ст. спостерігаємо розширення функціонально-стильових сфер уживання цих граматичних одиниць: якщо за радянського часу їх використовували переважно в мові художньої літератури, то на початку ХХІ ст. прийменником *на манір* та сполучниками *буцім, буцімто, сиріч*, крім художнього стилю, активно послуговуються також у публіцистиці (передусім ЗМІ); прийменниками *попри, на кшталт, на штиб, на взір, на взірець* та сполучниками *одначе, позаяк, себто, цебто* – у публіцистичних та наукових текстах. Прийменники *на штиб, на манір, на взір* та сполучники *ба навіть, буцім, буцімто, одначе, сиріч*, навіть розширивши сфери свого функціонування, зберігають ознаки стилістично маркованих одиниць, тоді як прийменники *на кшталт, на взірець* та сполучники *позаяк, себто, цебто* виявляють тенденцію до перетворення на сполучники міжстильового характеру.

Балабан Г. С. Словник власне-прийменників та їхніх функціональних еквівалентів : додаток до дисертації / Г.С. Балабан. – К., 2007. – 63 с.

Бурячок А.А. Универсальный русско-украинский словарь / А.А. Бурячок. – К. : Фенікс, 2000. – 624 с.

Весельська Г. С. Нові явища у функціонуванні сурядних сполучників в українській мові кінця ХХ – початку ХХІ ст. : дис. ... кандидата філол. наук : спеціальність 10.02.01 «Українська мова» / Весельська Г. С. – Житомир, 2012. – 199 с.

Городенська К. Граматичний словник української мови: Сполучники / К. Городенська. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2007. – 340 с.

Городенська К. Г. Сполучники української літературної мови / К. Г. Городенська. – К., Інститут української мови : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 208 с.

Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення / К. Городенська. – К. : КММ, 2014. – 124 с.

Жовтобрюх М. А. Мова української періодичної преси (кінець XIX – XX ст.) / М. А. Жовтобрюх. – К. : Наук. думка, 1970. – 303 с.

Завальнюк І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХХІ століття: функціональний і прагмалінгвістичний аспекти / І. Я. Завальнюк. – Вінниця : Нова Книга, 2009. – 400 с.

Іваницький С., Шумлянський Ф. Російсько-український словник / С. Іваницький, Ф. Шумлянський. – Вінниця, 1918. – Т. 1 – 2.

Ізюмов О. Українсько-російський словник / О. Ізюмов. – Х. – К. : ДВУ, 1930. – 980 с.

Караванський С. До зір крізь терня, або хочу бути редактором / С. Караванський. – Львів : БаК, 2008. – 120 с.

Ніковський А. Словник українсько-російський / А. Ніковський. – К. : Книгоспілка, б.р. – 864 с.

Пилинський М.М. «Чи слово є таке вкраїнське – позаяк?» (До історії слова «позаяк» в українській мові / М. М. Пилинський // Літературна Україна. – 1983. – 1 грудня. – С. 8.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Реєстр... – Реєстр репресованих слів // Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду : док. і матеріали / [упор. : Л. Масенко та ін.]. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. – С. 254 – 399.

РУС 1924 – 1933 – Російсько-український словник / [гол. ред. А. Ю. Кримський]. – К., 1924 – 1933.

РУС 1937 – Російсько-український словник. – К. : АН УРСР, 1937. – 890 с.

РУС 1948 – Русско-украинский словарь. – М. : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1948. – 800 с.

РУС 1968 – Російсько-український словник : у 3 т. – К. : Наук. думка, 1968.

Т. 2. – 1968. – 756 с.

РУС 2006 – Російсько-український словник / [за ред. В.В. Жайворонка]. – К. : Абрис, 2006. – 1402 с.

РУС 2008 – Російсько-український та українсько-російський словник, в одному томі / [упор. та гол. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2008. – 1848 с.

РУС 2011 – 2014 – Російсько-український словник : у 4 т.; Укл.: І. С. Гнатюк, С. І. Головащук, В. В. Жайворонок, І. О. Анніна, В. Л. Іващенко та ін. – К. : Знання, 2011 – 2014.

СУМ 1907 – 1909 – Словарь української мови : у 4 т. / [упоряд. з дод. власн. мат-лів Борис Грінченко]. – К., 1907 – 1909.

СУМ 1970 – 1980 – Словник української мови: в 11 т. – К. : Наук. думка, 1970 – 1980.

СУМ 2010 – Словник української мови: у 20 т. – К. : Наук. думка, 2010. – Т. 1. – 911 с.

СУМ 2012: Словник української мови / [відп. ред. В.В. Жайворонок]. – К. : ВЦ «Просвіта», 2012. – 1320 с.

СУП 2007 – Словник українських прийменників. Сучасна українська мова / [авт.-уклад. : А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Щукіна]. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 416 с.

УРС 1953 – 1963: Українсько-російський словник : у 6 т. – К. : АН УРСР, 1953 – 1963.

REFERENCES

Balaban, G. S. (2007). *Dictionary of proper prepositions and their functional equivalents: an appendix to the dissertation*. Kyiv (in Ukr.)

Buryachok, A. A. (2000). *Universal Russian-Ukrainian dictionary*. Kyiv: Feniks (in Ukr.)

Caravansky, C. (2008). *To sight through a thorn, or I want to be an editor*. Lviv: BaK (in Ukr.)

Gorodenska, K. (2007). *Grammar dictionary of the Ukrainian language: Connections*. Kherson: Vydavnytstvo KHDU (in Ukr.)

Gorodenska, K. G. (2010). *Connections of the Ukrainian Literary Language*. Kyiv: Institute of the Ukrainian Language; Vydavnychy dim Dmytra Buraho (in Ukr.)

Gorodenska, K. (2014). *Ukrainian Word in the Dimensions of the present*. Kyiv: KMM (in Ukr.)

Ivanitsky, S. and Shumlyansky, F. (1918). *Russian-Ukrainian dictionary*. Vinnitsa (in Ukr.)

Izyumov, O. (1930). *Ukrainian-Russian Dictionary*. Kharkiv, Kyiv: TLD (in Ukr.)

Nikovsky, A. *Dictionary Ukrainian-Russian*. Kyiv: Knyhospilka (in Ukr.)

Pylinsky, M. M. (1983). «Is the word such a Ukrainian – for how?» (To the history of the word «because» in the Ukrainian language (December 1). In *Literary Ukraine (Literaturna Ukrayina)* (in Ukr.)

Veselskaya, G. S. (2012). *New phenomena in the functioning of string connectives in the Ukrainian language at the end of the 20th and the beginning of the XXI century* (Master's thesis, Zhytomyr State University, Zhytomyr, Ukraine) (in Ukr.)

Zavalnyuk, I.Ya. (2009). *Syntactical Units in the Language of the Ukrainian Press at the Turn of the 21st Century: Functional and Pragmalinguistic Aspects*. Vinnitsa: Nova Knyha (in Ukr.)

Zhovtobryuh, M. A. (1970). *The language of Ukrainian periodicals (the end of the nineteenth and twentieth centuries)*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

LEGEND

Рєєрр... – Register of Repressed Words. In *Ukrainian Language in the 20th Century: History of Lingvocide: Doc. and materials*. Kyiv: Vydavnychyy dim «Kyvevo-Mohylyans'ka akad.» (in Ukr.)

РУС 1924 – 1933 – Kryms'kyj, A. Yu. (1924 – 1933). *Russian-Ukrainian dictionary*. Kyiv (in Ukr.)

РУС 1937 – *Russian-Ukrainian dictionary*. (1937). Kyiv: Academy of Sciences of the USSR (in Ukr.)

РУС 1948 – *Russian-Ukrainian dictionary*. (1948). Moscow: Gosudarstvennoye izdatel'stvo inostrannykh i natsional'nykh slovarey (in Ukr.)

РУС 1968 – *Russian-Ukrainian dictionary* (Vol. 2). (1968). Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

РУС 2006 – Zhyavoronok, V. V. (Ed.). (2006). *Russian-Ukrainian dictionary*. Kyiv: Abrys (in Ukr.)

РУС 2008 – Busel, V. T. (Ed.). (2008). *Russian-Ukrainian and Ukrainian-Russian dictionary*. Kyiv; Irpen: VTF «Perun» (in Ukr.)

РУС 2011 – 2014 – Gnatyuk, I. S., Golovashchuk, S. I. and others. (2011 – 2014). *Russian-Ukrainian dictionary*. Kyiv: Znannya (in Ukr.)

СУМ 1907 – 1909 – Grinchenko, B. D. (Ed.). (1958). *Dictionary of the Ukrainian language*. Kyiv: Vydavnytstvo AN URSR (in Ukr.)

СУМ 1970 – 1980 – Dictionary of the Ukrainian language (11 vol.). (1970 – 1980). Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

СУМ 2010 – *Dictionary of the Ukrainian language* (vol. 1). (2010). Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

СУМ 2012 – Zhyavoronok, V. V. (Ed.). (2012). *Dictionary of the Ukrainian language*. Kyiv: VTS «Prosvita» (in Ukr.)

СУП 2007 – Zagnitko, A. P., Danylyuk, I. G. and others. (2007). *Dictionary of Ukrainian prepositions. Contemporary Ukrainian Language*. Donetsk: TOV VKF «BAO» (in Ukr.)

УРС 1953 – 1963 – *Ukrainian-Russian dictionary* (in 6 vol.). (1953 – 1963). Kyiv: AN URSR (in Ukr.)

Статтю отримано 20.04.2017

Larysa Kolibaba

THE «FORGOTTEN» PREPOSITIONS AND CONJUNCTIONS IN LANGUAGE PRACTICE OF XXI CENTURY

Actualization of prepositions and conjunctions is one of powerful tendencies of progress and updating of the system of conjunctions of Ukrainian literary language of the beginning of XXI century.

Fundamental reasons of actualization of auxiliary words is a necessity to renew specific, organic bases of Ukrainian literary language, attempt to give to the means of syntactic relation of national originality, desire to dissociate oneself from foreign influences and general tendency to updating, variety of generally accepted conjunction's means, though not always it is possible exactly to set that influenced on activation of certain conjunction in language practice – a enormously function or language taste of author.

All actualizational prepositions and conjunctions certify expansion of their functionally-stylistic spheres of the usage: if at a soviet period they were used mainly in the language of fiction, then at the beginning of XXI of century preposition на манір and conjunctions буцім, буцімто, сиріч, except artistic style, actively use also in a journalism (foremost in Media); prepositions попри, на кшталт, на штиб, на взір, на взірець and conjunctions одначе, позаяк, себто, цебто – in publicist and a scientific texts. Prepositions на штиб, на манір, на взір and conjunctions ба навіть, буцім, буцімто, одначе, сиріч, even extending the spheres of functioning, keep features of stylistically marking units, and prepositions на кшталт, на взірець and conjunctions позаяк,

себто, цебто manifest a tendency to transformation on conjunctions of interstylistic character.

Word-combination на киталт, на штиб, на манір, на взір, на взірець are old Ukrainian formations, however through a limit use in language practice during long time status of prepositions they acquired only at the beginning XXI century.